

SARCINA, NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA ÎN COMUNA VIDRA

PREGNANCY, BIRTH AND CHILDHOOD IN VIDRA

Claudia-Alina COROIU (CORCHEȘ)

Abstract: *As everywhere in the world, the birth of a new child is a reason of joy for the people in the village Vidra. A new child brings feelings of great fulfilment and satisfaction. As in all important life events, at the birth of a child, the inhabitants of Vidra put their faith in God, the one governing their entire world and the leader of their lives. The statute of the pregnant woman and all that follows after birth is strongly connected to ancient customs and rituals, coming from an old harmonious world, where God, together with the Saints, watched over the natural world, where the peasant was in peace with all given aspects of life.*

Even if the ceremonials and the rite of birth is less highlighted than the wedding and the funeral, the conception and the birth of a child are considered a major event due to the existent multitude of beliefs and practices, some of them still maintained nowadays in Vidra, even if emptied of their original significance.

Keywords: pregnancy; birth; childhood; Village Vidra; the Apuseni Mountains.

Ca în toată lumea, nașterea este un motiv de mare bucurie în familiile vidrenilor și este un eveniment așteptat, căci apariția unui copil generează sentimente de mare împlinire și mulțumire. Ca în toate evenimentele firii, și în cazul urmașilor, vidrenii își pun nădejdea în Dumnezeu, cel care le guvernează lumea și îi conduce în viață. Bătrânii comunei Vidra se încadrează în categoriile oferite de Ovidiu Papadima, care spunea că „felul în care poporul vede lumea la noi este organic creștin. Lumea aceasta e într-un totu faptul sfânt al mâinilor lui

Dumnezeu”¹. Dumnezeu era cel care le rânduia partenerul de viață, le dădea copii sănătoși sau bolnavi, ajuta femeile să nască, să își crească copiii, totul era în mâna lui. El veghează în permanență și permite binelui și răului să coboare „peste rânduile universului”².

Faptul că poporul român, în care se încadrează și gândirea vidrenilor, acordă un rol important în creație atât diavolului cât și lui Dumnezeu, este explicat de Ovidiu Papadima prin faptul că românii, mult încercați de soartă, de-a lungul timpului, fugind de vitregiile vieții și trăind mai mult în întuneric decât în lumină, a trebuit să își afle un echilibru între bine și rău și l-a găsit în credință. În acest fel oamenii l-au putut păstra pe Dumnezeu și nu au căzut pradă disperării, care îi pândea. „De aici rolul de fiice clipă acordat diavolului în creație, ca și în rânduiala de azi a firii”³, ne spune Papadima.

De la aceste considerente, putem explica, chiar dacă într-o destul de mică măsură, practicile și obiceiurile locuitorilor din comuna Vidra privind statutul femeii însărcinate, nașterea și tot ceea ce urma după venirea pe lume a copilului. Obiceiurile și ritualurile nașterii sunt păstrate din vechi timpuri, dintr-o lume veche, armonioasă, în care Dumnezeu era ajutat de sfinți și priveghea asupra firii, o lume în care țăranul era liniștit și împăcat cu evenimentele considerate daturi ale firii. În comparație cu oamenii aceștia, omul zilelor noastre, aflat într-o lume hipertehnificată, se simte singur, poate chiar înspăimântat de singurătatea în care se află, într-un univers „pustiit și încremenit în legi mecanice”⁴.

Nașterea a fost și a rămas un eveniment important în comuna Vidra, chiar dacă ceremonialurile sau ritualurile ei sunt mai puțin evidențiate decât nunta și înmormântarea. Nașterea este considerată un eveniment major datorită ansamblului de credințe și practici existente, mai ales că unele dintre ele se mai practică și acum în comuna Vidra, însă lipsite de semnificații,

¹ Ovidiu Papadima, *O viziune românească a lumii. Studiu de folclor*, ediția a II-a, revizuită, cu o prefață de I. Oprișan, București, Editura Saeculum I.O., 1995, p. 21.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 22.

⁴ *Ibidem*, p. 26

fiind argumentate doar de fraze ca „așa trebuie”, „nu e bine să”, „e bine să”.

În cazul nașterii la români și implicit la sătenii din comuna Vidra, rolul principal îl joacă femeile, bărbații fiind aproape absenți, neavând roluri esențiale în aceste evenimente.

Numeroase informații legate de sarcină și naștere găsim în cartea *Riturile de trecere*, a lui Arnold Van Gennep⁵, care ne spune că

„ceremoniile sarcinii și ale nașterii constituie un întreg, încât deseori sunt executate rituri de separate care scot femeia gravidă din societatea generală, din cea familială și, câteodată, chiar din societatea sexuală”⁶.

Această „separare” a femeii însărcinate de restul comunității nu este una violentă, însă este o separare vizibilă, căci gravida este un personaj aparte căruia i se interzice o serie de fapte. Aceste interdicții au o anume simbolistică și urmăresc prin corespondență protecția fătului.

Perioada sarcinii este considerată de Arnold van Gennep drept una de prag, urmată de riturile de integrare a femeii în societatea sa, în care se întoarce într-o nouă postură, într-o nouă stare, aceea de mamă. Mama, alături de făt, de noul născut, suferă, astfel, un proces de trecere.

De aceste rituri s-au ocupat și alți cercetători, cum ar fi J.G. Frazer și E. Crawley, care vorbesc, la rândul lor, despre rituri de reclusiune practicate în timpul sarcinii; despre tabuurile din timpul sarcinii, în special alimentare; și despre riturile de purificare, în care se ridică tabuurile și îi permit femeii, după efectuarea purificării, să se reintegreze în societatea din care provine⁷. Nerespectarea riturilor de tip tabu și de contagiune au

⁵ Vezi Arnold Van Gennep, *Riturile e trecere. Studiu sistematic al riturilor de poartă și de prag, de ospitalitate, de adopție, de sarcină și de naștere, de copilărie, de pubertate, de inițiere, de ordinație, de încoronare, de logodnă și de căsătorie, de funeralii, de anotimpuri etc.*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, postfață de Lucia Berdan, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 47

⁶ Arnold Van Gennep, cap. IV, *Reclusiunea; tabuurile; riturile profilactice și simpatetice – sarcina ca perioadă de prag – Riturile de reintegrare și de revenire la viața socială – Caracterul social al riturilor de naștere*, în *Ibidem*.

⁷ Vezi *Ibidem*

consecințe serioase în dezvoltarea fătului și a mamei. Riturile de tip augural predictive, în general simpatetice, sunt rituri de fertilitate care se pot întâlni și în cadrul ceremonialului nupțial, care vizează procrearea.

Mai departe, dorim să ne ocupăm de obiceiurile și practicile privind nașterea în comuna Vidra, ținând cont că, din punct de vedere cronologic, există trei mari etape în desfășurarea evenimentului, respectiv concepția și sarcina, numite preliminar, travaliul și nașterea, care sunt liminare, și ultima etapă, prima îmbăiere, de agregare la structura socială sau postliminare.

1. Rituri și credințe preliminare, concepția și sarcina

Riturile sarcinii și ale nașterii includ și rituri simpatetice și de contagiune, directe și indirecte, dinamiste și animiste, ne spune van Gennep, care au rolul de a ușura travaliul și de a ocroti mama și noul născut, iar uneori de a ocroti și tatăl, sau chiar întreaga familie sau clanul din care face parte femeia⁸.

Așa cum vom vedea, prin diferitele practici și obiceiuri întâlnite în zona Vidra, femeia însărcinată se protejează sau este protejată de orice rău, fie el personificat sau impersonal. Însă, așa cum observa și van Gennep, nu toate practicile se pot încadra în categoria riturilor de trecere, unele fiind de protecție iar altele simpatetice, cum ar fi poftele gravidei, fiind mai greu de delimitat. Însă perioada sarcinii este considerată o perioadă de prag în etape ce corespund diferitelor luni de sarcină⁹.

În comuna Vidra, femeile care nu aveau copii erau privite cu compasiune, căci rostul căsătoriei era acela de a procrea, și, mai mult, copiii erau considerați o binecuvântare divină.

O primă interdicție în cazul sarcinii prevedea ca femeia să nu își ascundă sarcina. În caz contrar, copilul era cel care putea avea de suferit, existând credința că acesta va vorbi târziu sau va fi greoi la vorbă.

Totuși, în Vidra mai existau femei care își ascundeau sarcina, de teama de a nu fi judecate de către membrii comunității, că fac prea mulți copii, mai ales în cazurile în care familia din care provenea femeia era una săracă. Drăgoiu Cornelia din Pleșcuță spune că unele femei își ascundeau sarcina „de rușine, că-i prea bătrână, că

⁸ Vezi *Ibidem*.

⁹ Vezi *Ibidem*, p. 49

cineva zice... no, anumite lucruri”¹⁰. Trif Minerva întărește și ea că în trecut se întâmpla ca o femeie să își ascundă sarcina:

„Cel mai mare secret era când o femeie era gravidă. Nu se spunea numai la 6-7 luni, când se vedea, ca să n-o spuie satul, că avea mulți copii, zicea că-i iepuroaică, face copii mulți. Nu avea ce le da de mâncare”¹¹.

Doar că acest lucru „Nu era ceva normal, se temea că se întâmplă ceva când naștea, că nu era sănătos, cam așa...”¹². Alte informatoare întăresc acest lucru, Coroiu Emilia referitor la ce s-ar putea întâmpla spune că „Așa zăcea, că dacă nu spune de la început putea copilul să vorbească târzău tare”¹³, iar Oană Eva spune că „Zicea că dacă nu spui de prima dată că ești gravidă întârzie copilul cu vorbitul”¹⁴.

Dintre interdicțiile la care era supusă gravida se mai cunosc astăzi în zona Vidra destul de puține lucruri. Sau, chiar dacă au rămas valabile încă unele, cum ar fi ca femeia gravidă să nu treacă pe sub sfoara de întins rufe, lucru care în alte zone ale țării avea drept consecință faptul că fătul ar putea avea cordonul ombilical înfășurat; sau faptul de a nu lua acele fără ață în ele, căci copilul s-ar putea naște orb sau surd în Vidra nu fie li se mai cunoaște semnificația, fie nu se mai știu acțiunile ce ar putea piedica acest lucru, ce ar putea proteja femeia gravidă.

Astfel, în comuna Vidra se mai cunosc și chiar se mai aplică destule interdicții destinate femeii gravide, precum faptul de a nu se mira de defectele oamenilor pentru că se pot lua la copil; de a nu purta fructe, flori sau lemne în șort; femeia gravidă să nu poarte mărgele, sau alte podoabe că se va naște copilul cu pete; să nu ia pisica în brațe sau să nu îi treacă printre picioare; la înmormântare

¹⁰ Informator Drăgoiu Cornelia, 79 ani, data nașterii 9 februarie 1940, născută în satul Pleșcuță, jud. Alba

¹¹ Informator Trif Minerva, 65 ani, născută la 1 octombrie 1954 în Avram Iancu, locuiește în satul Nemeș, jud. Alba

¹² Informator Coroiu Elena, 67 ani, născută în 29 decembrie 1952, în satul Pleșcuță, jud. Alba

¹³ Informator Coroiu Emilia, 79 ani, născută în 28 ianuarie 1940, în Ponorel, jud. Alba

¹⁴ Informator Oană Eva, 81 ani, născută în 7 iulie 1938, în satul Bobărești, jud. Alba

să nu privească mortul; dacă vrea mâncare să ceară; să nu meargă la circ sau la film că va ieși copilul urât etc.

Iată de exemplu, ce își amintesc femeile din Vidra: Drăgoiu Cornelia din Pleșcută spune că gravida nu trebuie să se mire de defectele oamenilor „pentru că se pot lua la copil”¹⁵, sau că putea să meargă la film, să nu se mire de nimic, „că zicea că fac copilul ca acela”¹⁶.

Trif Minerva își amintește că dacă femeia însărcinată participă la o înmormântare, aceasta nu trebuie „să se uite la mort, că fața la copil era ca omul mort”¹⁷, sau, dacă vedea ceva mâncare și avea poftă, să ceară căci, „dacă nu mânca pierdea copilul”¹⁸.

Coroiu Emilia afirmă că „Or fi fost tot felul de obiceiuri da nu le mai știi”¹⁹. Totuși, își amintește dintre interdicții că „dacă era lăcomie, dacă îi venea miros, îi era rău” gravidei și trebuia să ceară; „flori să nu fure, că se face pe copil pete, unde o pui”;

„să nu pună ceva la față, la nas, că iese copilul cu pete. S-o întâmplat, că avea copilul unei femei, ce o născut la Câmpeni, o coadă de veveriță pe frunte. Da, se întâmpla... N-avea voie să puie mărgelile, să se uite la toate prostiile, să nu se mire, și dacă o făcea scuipa... dacă vea poftă mai cerea, că dacă nu, nu era bine, dacă nu mânca atunci, când avea poftă. La fim nu mergea, nu se ducea la jocuri, la petreceri, că nu se simțea bine, pierdea copilul”²⁰.

Oană Eva confirmă și ea anumite interdicții, cum ar fi: faptul că

„dacă furi floare, unde o pui, acolo rămâne semn. Să ceri mâncare, altfel pierzi copilul. La mort să nu se apropie de mort că seamănă copilul cu mortul să nu ducă fructe sau legume în șorț că rămâneau pete”²¹.

Iar ca femeia gravidă să nu aibă gemeni, i se interzicea că mănânce fructe legate, deoarece gemenii erau greu de crescut în zonele sărăcicioase și izolate de munte, și legau femeia de casă.

¹⁵ Informator Drăgoiu Cornelia din Pleșcută

¹⁶ *Ibidem*

¹⁷ Informator Tif Minerva

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ Informator Coroiu Emilia

²⁰ Informator Coroiu Elena

²¹ Informator Oană Eva

„Dacă găseai fructe legate laolaltă zicea: nu le mânca că faci copii gemeni”²², apune Oană Eva, cum la fel își amintește Trif Minerva: „Să nu mâncai prune îngemănate, tot ce e îngemănat”²³, pentru a evita sarcina dublă.

În ceea ce privește aflarea sexului copilului, în timpul sarcinii, în zona Vidra se știe destul de puține lucruri, majoritatea femeilor afirmând că aflai sigur ceea ce era copilul abia la naștere. Se mai făceau unele presupuneri, plecând de la forma burții, de la forma buzelor, după locul în care femeia simțea că se află fătul etc. De exemplu, dacă forma burții era țuguată se spunea că femeie va naște un băiat, iar dacă forma burții era mai lată, se credea că femeia va naște fată²⁴. Sau, „zicea că dacă îl simțea mai sus, aicea într-o parte făcea băiat, dacă nu fată. Sau dacă era pătată la față făcea fată, dacă era faină făcea băiat”²⁵, sau „când făcea băiat gingășea mai mult, nu mânca orice”²⁶.

„Dacă buzele-s umflate faci fată, dacă îs țuguiate și slabe, făceai ficior, sau după forma burții, dacă e burta sus e băiat și dacă e burta jos îi fată; așa era, erau fel de fel, era treaba bătrânelor, că altceva nu știau...”²⁷.

Sau, femeii gravide i se presăra sare în cap, și dacă sarea rămânea „de brâu în jos era fată, iar de brâu în sus era ficior. O aruncai și unde rămânea...”²⁸, „da să nu vadă că pui sare”²⁹. Coroiu Emilia își amintește că se ai știa că „Dacă ai ciclul la 4-5 zile după ciclul, atunci faci ficior, și dacă mai repede, faci fată”³⁰.

Despre practicile de influențare a sexului copilului s-au mai păstrat destul de puține lucruri. Totuși, Trif Minerva își amintește că se credea în acest lucru, căci oamenii „când era lună plină, atunci se dădeau să facă copii, la lună plină era fată și la lună de

²² *Ibidem*

²³ Informator Trif Minerva

²⁴ Informator Oană Eva, Trif Minerva

²⁵ Informator Coroiu Elena

²⁶ *Ibidem*

²⁷ Informator Coroiu Emilia

²⁸ Informator Trif Minerva. Obicei confirmat și de Coroiu Emilia.

²⁹ Informator Trif Minerva

³⁰ Informator Coroiu Emilia

jumătate era băiat”³¹. Un alt obicei se practica la nuntă, când mireasa se băga într-un ciubăr pentru a avea băiat: „să pui mireasatr-un ciubăr și să dai un cep de cadă, să i-l bagi în sân, cep din acela de care pui la cadă, și-atunci face tăt ficior; să țapa cu grâu, pistă casă, dădeau fetile pistă casă...”³².

Gemenii, cum am afirmat puțin mai sus, nu erau prea doriți în zona Vidra, datorită condițiilor materiale vitrege și izolarea în care trăiau oamenii. În plus, o sarcină cu gemeni era mult mai greu de dus, puteau apărea complicații și, cum de cele mai multe ori pe femeia gravidă nu avea cine să o ajute la naștere, aceasta născând adesea singură, lucrurile se puteau complica și chiar să devină tragice. Poate din această cauză femeia care purta în pânțele gemeni era rar lăudată: „Femeia era foarte vrednică dacă făcea doi. Da mai bine unu își dorea că era greu să crești doi”³³; „Nu era vrednic, că erau tăpălăgoși, era considerată putoare, că își face 2 copii. Nu era lăudată...”³⁴. Mai rar era considerată privilegiată, cel mult fiind compătimită: „Îi era greu femeii, că era burta mare; Săraca de ea că o făcut doi!”³⁵;

„Știai că face gemeni, că dacă puneai apă peste buric se ducea ca pe țârău și atunci știai că-s doi. Dar nu le plăcea că era greu cu doi, că mai demult la copii mici nu aveai bibiron, zahărul și o cârpă acolo și le dădeai”³⁶.

2. Rituri și credințe liminare, nașterea, mama și copilul

În capitolul V. *Nașterea și copilăria*, al cărții sale, *Riturile de trecere*, Arnold van Gennep consideră că în diferite zone ale lumii nu doar femeia gravidă este supusă unor anumite ritualuri ci și copilul, care, prin naștere, preia de la mamă starea de impur și care va fi supus și el unor rituri de separare, de prag și de integrare. În primul rând, ne spune Gennep, copilul trebuie separat de mediul său anterior, acest lucru împlinindu-se prin separarea de mamă, prin tăierea cordonului ombilical. Bucata de cordon ombilical, care se uscă și cade singură după o perioadă de timp este încărcată cu

³¹ Informator Trif Minerva

³² Informator Coroiu Emilia

³³ Informator Coroiu Elena

³⁴ Informator Trif Minerva

³⁵ Informator Coroiu Emilia

³⁶ Informator Oană Eva

valențe magice, ce pot influența soarta copilului³⁷. Aceasta fie se îngroapă, fie este păstrată de către o rudă apropiată sau chiar de către copil, care păstrează acea bucată de cordon „pentru a evita orice diminuare a personalității sale sau ca nimeni să nu și le însușească”³⁸. La tratamente asemănătoare este supusă și placenta, care este îngropată, ca mijloc de protecție, „căci marchează o separare”³⁹. Aceste rituri sunt considerate simpatetice și au rolul de a pregăti copilul pentru „o mai bună utilizare a membrilor sale, a forței și a dexterităților”⁴⁰.

Prima baie care este făcută noului născut, pe lângă utilitatea igienică, este un rit de purificare, și la unele popoare, aflăm din studiile lui van Gennep, este urmat de un rit de trecere a copilului „peste, prin sau pe sub ceva, de așezare a copilului pe pământ”⁴¹, rit considerat de alți cercetători drept „rit de agregare la Pământul Mamă”⁴².

Van Gennep consideră orice rit în care se taie ceva drept rit de separare, aici intrând, pe lângă tăierea cordonului ombilical, prima tăiere a părului, prima îmbrăcare etc., acestea fiind necesar urmate de rituri de integrare, cum ar fi alăptarea rituală, botezul, apariția primului dinte etc.

Tot rituri de trecere sunt considerate și recitări de imnuri sau de alte versuri ritualice, urmate de numirea copilului sau de dăruirea de talismane. La poporul român au existat, deși puține, versuri, care, rostite de moașă la nașterea copilului, puneau venirea acestuia pe lume sub semnul fantastic al basmului, copilul fiind considerat un făt-frumos care face diferite cereri până nu vine în lume. Deși în zona Vidra nu s-a păstrat nimic din acest obicei, nici nu se mai știe ceva de el, ni se pare interesantă considerarea nașterii drept o transformare la nivelul gândirii folclorice, reprezintă „o trecere «din lumea neagră/ în lumea albă»”⁴³. Această

³⁷ Vezi Arnold van Gennep, *Nașterea și copilăria. Tăierea cordonului ombilical – Unde stă copilul înainte de a se naște – Rituri de separare și de integrare – India, China – Darea numelui – Botezul – Prezentarea și expunerea la soare și la lună*, în *Op. cit.*, p. 56

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² A. Dietrich, apud *Ibidem*, p. 57

⁴³ Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, ediția a II-a, București, Editura didactică și pedagogică, 1978, p. 184

poezie a ceremonialului de naștere, în cazul poporului român, deși nu este foarte bogată și nu se păstrează în toate regiunile țării, este considerată a fi un rit de integrare, având rol magic de apărare, dar și de urare, asigurând împlinirea destinului natural.

Recluziunea femeii și a copilului durează, în general 40 de zile, perioadă în care femeia și copilul trec printr-o serie de ritualuri, care însă nu se opresc în această perioadă de timp ci, cel puțin în cazul copilului, continuă câțiva ani. Amintim aici prima baie, reintroducerea mamei în societate familială, dar și a copilului prin ritul de denominație, perforarea urechilor în cazul fetelor, alăptatul, primul tuns, primul mers⁴⁴ etc. Riturile de denominație au rolul de a individualiza copilul și de a-l integra în societate, fie în cea a familiei, fie în cea generală, integrare însoțită de o petrecere particulară sau publică, după caz⁴⁵.

Botezul este văzut ca un rit de purificare sau ca un rit cathartic, un rit de separare de lumea veche, profană, impură și în același timp un rit de integrare prin care copilul „nu numai că-și pierde o calitate, dar și obține o alta”⁴⁶.

În ceea ce privește nașterea în zona Vidra, putem spune că presupunea o serie de riscuri, în primul rând datorită izolării în care trăiau, în special femeile din cătune. De cele mai multe ori acestea nașteau singure⁴⁷, nesupravegheate de nimeni, rar având posibilitatea de a fi transportate la moșă, sau supravegheate de o femeie pricepută. Rituri sau obiceiuri de ușurare a nașterii, în prezent, nu se cunosc în această arie geografică. Astfel, „femeia naștea în genunchi lângă pat”⁴⁸.

„Eu la moșă n-am ajuns acasă – își amintește Drăgoiu Cornelia. Te tăt plimbai prin casă și când îți vinea te puneai în genunchi lângă pat și nașteai. Venea o vecină să te ajute, dacă nu ajungeai la moșă. La moșă era masă. Copilul era pus într-un fel de paz, îl avea anume, cu acela vinea și puneai copilul. Lua copilul, și-l puneai să-l spele...”⁴⁹.

⁴⁴ Vezi Arnold van Genneep, *Op. cit.*, p. 59, 64

⁴⁵ *Ibidem*, p. 65

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Informatori Drăgoiu Cornelia, Coroiu Emilia, Coroiu Elena, Trif Minerva, Oană Eva

⁴⁸ Informator Drăgoiu Cornelia

⁴⁹ *Ibidem*

La moașă acasă ajungeau doar femeile care nu puteau să nască. Aflându-se în această situație, Coroiu Elena povestește: „m-o apăsat pe burtă și m-o luat, m-o pus în căruță și m-o dus la moașa. Și mi-o făcut o injecție, și după injecție n-o durat mult și m-o pus pe masă”⁵⁰. Tot ea, ne informează că femeile nașteau „cu o femeie bătrână sau singură, la noi. Îți dai seama, săraca, era singură acolo. Naștea, ști Dumnezo, cred că în pat. Da acolo la noi era o femeie bătrână și aceia știa și se ducea la ele acasă. În cel mai rău caz, că nu putea naște, da nu tăt timpul se ducea la ele acasă”⁵¹. La fel își amintește și Oană Eva, „era o femeie bătrână, că moașă nu era, și merea acasă, și mai nașteau pe câmp. Nașteau lângă pat jos și se strângeau și nașteau. Dacă naștea ușor zicea că e mai desfăcută ea la oase”⁵², iar Trif Minerva completează cî mai puteau naște „cu soacra, mă-sa, bărbatu când era acasă, sau singură. Stătea în genunchi și se scremea și lua copilul. Multe mureau, că ieșea copilul și aveau hemoragie”⁵³.

Trif Minerva își amintește și ea de situația uneia dintre nașterile sale, în vreme ce se afla într-un cătun din Vidra:

„Am vinit în casă și am adunat preșurile de pe jos că am văzut, ce știu, că durează... și l-am trimis să capete o mașină și i-am trimis să o cheme pe Sanfiruța la mine. No, și s-o dus și o căpăta și mașină, că Gheorghe o zâs că mere... că vine aicea mai sus da tre să mă duc io la vale, că aicea nu vineau mașini... și pe când o vinit înapoie să mă ghetee era gata. O vinit Sanfiruța, no ce-i? era gata. Și m-am pus jos lângă pat și Sanfiruța pe dinapoia mea m-o strâns de două-tri ori și-o zîs, no țân-te că iese acuma... și o ținut mâinile și l-o prins și-o zîs că-i ficior”⁵⁴.

În zona Munților Apuseni, femeile nașteau jos, cum s-ar spune „pe pământ”, pentru a-și ușura travaliul, fiind nevoite, cum am văzut, de cele mai multe ori, să nască singure. Nu se știe de unde a fost preluat obiceiul sau ce fel de reminiscență este, însă nașterea

⁵⁰ Informator Coroiu Elena

⁵¹ *Ibidem*

⁵² Informator Oană Eva

⁵³ Informator Trif Minerva

⁵⁴ *Ibidem*

pe pământ este echivalentă după van Gennep cu o integrarea a copilului în lumea cosmică, în principalele ei elemente⁵⁵.

Momentul de prag nu se încheie odată cu nașterea, căci revenirea la viața de dinainte se face treptat, trecând prin alte ritualuri și alte tabuuri alimentare și de alt fel.

În funcție de cum se nășteau copiii, mai ușor sau greu, ziua sau noaptea etc., se puteau stabili anumite trăsături de caracter ce urma să le dobândească și să le demonstreze de-a lungul vieții. Dacă un copil se naște ziua se credea că va fi harnic, ascultător, muncitor, iar dacă se năște noaptea se credea că va fi somnoros. Dacă venea pe lume plângând, despre acel copil se spunea că va fi rău de gură sau tot flămând. Există astfel de credințe și în Munții Apuseni, în comuna Vidra, unde se spunea că acel copil „care vinea aspru era și îndărătnic, dacă s-a născut greu, va fi greoi, tăntălău, molatic, somnoros”⁵⁶. „Somnoros era în funcție de cum era mama, dacă era harnică, așa era și copilul”⁵⁷, completează Trif Minerva.

Ca și în alte arii geografice ale Ardealului, placenta se îngropa în locuri ferite, neumbrate, pentru a fi găsită și utilizată la farmece și alte lucruri necurate. „O îngropau într-un loc secret, pe grohotă, să nu știe nimeni să facă ceva”⁵⁸, ne spune Trif Minerva. De asemenea era obiceiul ca placenta să fie îngropată la baza unui pom roditor sau între flori, dacă cel născut era fetiță, pentru ca să fie frumoasă ca florile: „Dacă era fecior o-ngropa la un păr și dacă era fată la un măr. S-o dus Sanfiruța cu tot ce-o spălat, și di pe jos, și s-o dus cu Ilie cu un ciubăr și o săpat o groapă la păr și o băgat tot acolo...”⁵⁹.

În privința buricului, deși nu au existat locuri specifice sau obiceiuri bine stabilite de păstrare a lui, sau cel puțin nu s-a păstrat informația, acesta avea și în Vidra un rol important și era păstrat sau dat copiilor să se joace cu el. „Da, îl păstrai să îl dai copilului să să joace cu el. Și iar era bun buricul că să-l ții până-i mare și dacă-i fată să îl dai la un ficior, că așa o va plăcea, și invers”⁶⁰, ne spune

⁵⁵ Arnold van Gennep, *Op. cit.* p. 66.

⁵⁶ Informator Coroiu Elena

⁵⁷ Informator Trif Minerva

⁵⁸ *Ibidem*

⁵⁹ *Ibidem*

⁶⁰ Informator Coroiu Emilia

Coroiu Emilia, care completează că „Ardealul n-are atâtea superstiții.... Aici erau mai puține...”⁶¹.

Oană Eva își amintește că „buricul îl tăiau și după ce se usca, uneva îl țâpai, ce să faci cu el...?”⁶², iar Trif Minerva spune că era lăsat „să se uște într-o cutie și când era copilul de 2-3 ani i-l dădea să se joace cu el până îl pierdea”⁶³.

Partea uscată, căzută, a buricului semnifică legătura cu mama și indică starea de născut și fetus, legătura dintre lumi, despre lumea de aici și lumea de dincolo unde se află informații despre viitor. Aruncarea sau pierderea cordonului ombilical uscat de către copil semnifică ruperea legăturii de până acum avută cu mama și integrarea lui în societate sau în lume.

Prima baie a copilului are o semnificație aparte, este un rit de denominație, cum arătam mai sus, și este însoțită de diverse practici augurale. Avea un rol purificator, căci se considera că pruncul se spală de tot ce ține de lumea intrauterină? Odată scos din apă devine un prunc fără păcate. Apa se prepara cu grijă, pentru a nu opări copilul, și se puneau în prima baie flori și diverse obiecte.

„La fete băgai flori, trandafir, bujori. Băgai și la ficiori, da la fete zicea că să aibă păr frumos, să fie păru ca fuioru, și zicea să bagi buci. Să fie copilul roșu în obraji zicea să bagi bujori. Și și când îl spăla moașa prima dată băgai ceva, un chibrit să să stângă, băgai ceva să fie apa curată, s-aprindea un chibrit”⁶⁴.

Copilul era spălat prima dată de mamă sau de alți membri ai familiei, dacă mama era prea slăbită de la naștere. „Îl spăla mamăsa, sau dacă avea pe cineva în casă, altcineva. Prima dată băgau, la fete, să fie dragi la feciori, busuioc și fel de fel de flori, și bani băga. Io nu știu de ce băgau bani când spălau... Apa era verificată cu mâna. Și apa se arunca să nu fie fricos. Și hainele le luau seara de pe sfoară și le duceau în casă ca să nu se ieie ceva pe el, vreun vânt”⁶⁵.

⁶¹ *Ibidem*

⁶² Informator Oană Eva

⁶³ Informator Trif Minerva

⁶⁴ Informator Coroiu Emilia

⁶⁵ Informator Coroiu Elena

Cum am văzut, prin diferite practici copilul nebotezat era ferit de „rele”, era protejat de membrii familiei prin faptul că se lăseau hăinuțele lui afară la uscat doar ziua, cât era soarele pe cer, iar seara se lua în casă, prin faptul că nu era lăsat în această perioadă nesupravegheat, că nu era lăsat niciodată cu o altă femeie care nu era membră a familiei, oricât de prietenă ar fi fost cu mama pruncului, precum și prin alte practici pe care le vom vedea în continuare.

Trif Minerva își amintește că noul născut nu trebuia să fie atins de apă mai multe zile. „Nu îl spăla până la 7 zile, nu trebuia să n-ajungă apă pe el. În prima baie se puneau busuioc, ca băiatul să fie plăcut la femei, și flori ca fata să fie drăgăstoasă la ficiori”⁶⁶. Baia copilului se făcea

„în ciubăr. Verificai apa să fie cât laptele de la vacă de cald. Apa se arunca afară și îi spălai hăinuțele în apa aceea și le limpezeai și numai după 6 săptămâni le scoteai afară la soare, dar să nu apună soarele, le lăsaai afară numai cât era soare, să nu se pună pe ele roua că făcea copilul bube.”⁶⁷.

Coroiu Emilia amintește și de obiectele ce se puneau în prima baie în zona Vidra: „Aicea nu se băga numai flori. Care erau fete le puneau cercei”⁶⁸. De asemenea, existau o serie de interdicții privind obiectele folosite pentru îmbăiatul copilului. De exemplu, oala în care se fierbea apa pentru baie trebuia să fie curată și păstrată doar pentru această întrebuințare: „Să nu bagi apă cu unsoare, să fie oala lui, curată, oală nouă, că transpira când era mare”⁶⁹. În plus, timpul în care aruncaai apa de la baia copilului, conferea puteri de vindecare: „dacă are copilul ceva roșată pe el, atunci s-arunci apa când răsare soarele, să dispară, și să duceau bubele de pe el...”⁷⁰.

Pe lângă flori – trandafir, bujor, busuioc etc - , în apa pregătită pentru prima baie a copilului, care se făcea de obicei între membrii familiei, se mai puneau „fuior făcut mosor”, apă sfințită, bănuți etc. Apa se arunca, de obicei, în loc neumblat, în grădină, înainte de

⁶⁶ Informator Trif Minerva

⁶⁷ *Ibidem*

⁶⁸ Informator Coroiu Emilia

⁶⁹ Informator Coroiu Elena

⁷⁰ *Ibidem*

răsăritul soarelui, pentru a nu deveni copilul fricos. „Apa să n-o țâpi în loc spurcat, ci în loc curat”⁷¹.

Odată scos din apă, copilul era așezat, de obicei pe masă, pentru a putea fi înfășat. „Îl scoteai în lipideu, pe masă, să fie oblu. Îl țineau înfășat un an de zile”⁷².

Coroiu Emilia își amintește că în vechime oamenii nu aveau hăinuțe cum sunt acum în magazinele specializate, și copiii erau înfășați în scutece din materiale țesute în casă, sau în cârpe special rupte sau tăiate, de multe ori rămase din haine mai vechi ale tatălui, căci aveau dimensiuni mai mari. „Aveai cârpe, nu haine ca acum”⁷³, ne spune Coroiu Emilia.

„Îi făceai pătuțul, îl puneai în pătuț și-l înfășai. Erau cârpe la mână, altele la picioare, o alta mai mare peste el și îl înfășai, legai fașie de la gât în jos. Strânjeai cârpele pe el să fie fain, să nu fie ceafa mare. Sta înfășiat așa până la 5-6 săptămâni, îi înfășai picioarele să nu fie strâmbe... Scutecele erau mai țapene, făcute și din pînză de cumpărat, sau dintr-o cămeșă, da nu erau bani”⁷⁴.

După ce era înfășat bine în cârpe, „îi puneam fașa aia, și chiar dacă era fată, băiat, îi puneam un batic la cap și îl lega drept, mâinile le înfășura separat că erau mai multe cârpe și al urmă cu fașa aceea îl lega și el stătea oblu. Îl ținea legat așa și câte jumătate de an că zicea să iasă mâinile și picioarele drepte”⁷⁵. În lipsa unei mese speciale de înfășat, copilul era pus pe masă, ca să fie așezat „drept, că acolo aveai loc. Îl țineau înfășat cam la jumătate de an, că nu mai stătea. Pe cap puneai cîrpă, îmbrobodit”⁷⁶. Fără a se păstra și fără a se mai cunoaște semnificațiile acestor gesturi, femeile din zona Vidra, greu încercate în viața lor de zi cu zi, încercat să își ușureze traiul, să își ușureze nașterea și îngrijitul copiilor prin lucruri cât mai practice, pierzând semnificația lor ancestrală.

⁷¹ Informator Oană Eva

⁷² Informator Trif Minerva

⁷³ Informator Coroiu Emilia

⁷⁴ *Ibidem*

⁷⁵ Informator Coroiu Elena

⁷⁶ Informator Oană Eva

3. Rituri și credințe postliminare, legate de nou născut și mamă

Arnold van Gennep consideră că orice perioadă liminară în care intră copilul după naștere, indiferent cât durează ea, între două sau patruzeci de zile, este un rit de trecere⁷⁷.

Cum am mai arătat, în această perioadă, atât mama cât și copilul sunt considerați a fi impuri și sunt supuși unor interdicții, până la dezlegarea mamei de către preot prin moliftă și botezarea copilului.

Molifta avea în vechime un caracter magico-religios, iar în zilele noastre a primit un caracter modern, ne spune Arnold van Gennep. În Evul Mediu, molifta semnifica „o reintegrare a femeii în familia, sexul și societatea sa generală”⁷⁸.

În perioada celor șase săptămâni până la botezul copilului, mama trăia majoritatea timpului în casă, alături de copil, și prin curte, dar fără a presta munci grele sau solicitante. Deși putea rămâne în spațiul protector al casei și a curții, mama nu avea voie să iasă în afara curții, să meargă în grădină, să scoată apă din fântână etc., pentru a nu produce disfuncții în mersul natural al lucrurilor și al naturii. „În curte putea ieși, numa nu mărje la biserică, 6 săpt. Nu scotea apă că era slabă, nu putea. Da numai dacă aveai ajutor, nu făceai nimic 6 săptămâni, da dacă nu aveai, trebuia să faci tu”⁷⁹. Sau, femeia „lucra numai așa, cu copilul acolo și nu prea multe, să nu facă nici mâncare, dacă o născut”⁸⁰.

În vizită puteau veni nașii, rudele apropiate sau vecini. Aceștia puteau aduce daruri atât copilului cât și lăuzei, în general mâncare, și trebuiau să se supună și ei unor obiceiuri sau interdicții cu scopul de a proteja noul născut și mama. De exemplu, Coroiu Emilia spune că venind cineva în vizită, „aducea ceva la copil, până nu era botezat, să nu îi fure somnul. Femeile la ciclu nu prea veneau că ziceau să se ia pe copil. Io am pățat că o vinit și era la ciclu și știu că am chemat-o și o vinit cu o cârpă de acasă, o pus un pic de apă pe ea și l-o șters pe copil pe față”⁸¹.

Vizitatorul îi aduceau lăuzei

⁷⁷ Vezi Arnold van Gennep, *op. cit.*, p. 57

⁷⁸ *Ibidem*, p. 52

⁷⁹ Informator Coroiu Emilia

⁸⁰ Informator Coroiu Elena

⁸¹ Informator Coroiu Emilia

„ceva de mâncare. Și dacă mergeai la ea trebuia să îi duci ceva la copil, nu era voie să mergi fără să îi duci nimic. Femeia la ciclu, nu era voie să meargă, că zicea că se fac bube pe copil și să și făceau, io îți spun. Să făceau bube pe cap și zicea să vie femeia aceea și nu știi cum dădeau cu copilul pe hainele ei. Venea și punea copilul pe haina aceea a ei și așa treceau bubițele la copil. Mama imediat își dădea sama, cine o fost și o întreba: Mă nu cumva tu ai fost că uite mi-o ieșit pe copil?”⁸².

sau, Trif Minerva ne spune că „dacă se umplea de bube se ținea copilul de nas și se zicea «Io urâtă, tu frumoasă/ frumoasă». Ei îi duceau ceva de mâncare, la copil bani. Oricine prindea copilul de nas să nu-l deoache, dacă nu era botezat”⁸³. De multe ori lăuza prefera să nu primească pe nimeni în vizită, pentru a-și proteja copilul.

„Banii de somn” puși copilului sub cap sunt, credem noi, o reminiscență a unui rit de protecție, copilul fiind protejat prin diferitele daruri ce i se aduceau, acum păstrându-se ideea de protejare a somnului, darul fiind înlocuit cu bani pe care părinții îi pot utiliza pentru cumpărarea celor necesare îngrijirii bebelușului.

Femeile din Vidra nu cunosc, sau nu mai cunosc fenomenul pierderii lactației prin mergerea în altă casă, în perioada cu interdicții: „Nu-i drept, aici la noi nu... nu era așa”⁸⁴. Pentru a avea lapte sau pentru a spori lactația, să poată hrăni copilul atât cât avea el nevoie, femeile din Munți Apuseni consumau multe lichide, apă, lapte, ciorbe, care aveau acest rol. „Beai lichide, lapte, zeamă și la copil aveai lapte. Și mai târzâu la copil îi dădeai și lui ce mâncai tu...”⁸⁵. „Ca să aibă lapte, bea lapte, mânca ciorbe, mai multe lichide, ce avea în casă. Care nu erau acre, ca să nu îi facă rău la copil”⁸⁶. „Mânca și ea lapte, zeamă și dacă ea bea lapte făcea lapte la copil. Un ficior s-o născut tare greu, și cum nu erau bibiroane, îi dădea cu lingurița de la 3 săptămâni, că ea nu se putea scula din pat”⁸⁷. „Femeia nu avea voie să facă nimic că zicea că dacă prinde de greu să hivălește”⁸⁸, spune Oană Eva.

⁸² Informator Coroiu Elena

⁸³ Informator Trif Minerva

⁸⁴ Informator Coroiu Elena

⁸⁵ Informator Coroiu Emilia

⁸⁶ Informator Coroiu Elena

⁸⁷ Informator Oană Eva

⁸⁸ *Ibidem*

Molifta i se citea mamei la 6 săptămâni după naștere și prin acest ritual se ridicau majoritatea interdicțiilor, și în special cele de ieșirea din curte și de reluare a lucrului în gospodărie. Erau și cazuri speciale, când lăuzele erau singure, fără ajutor, izolate în cătune, situație în care se deplasa preotul pentru a dezlega femeia să poată să se ocupe de treburile casei pentru a supraviețui atât ea cât și copilul.

„Măjeai până în coridoru bisericii și venea nănașa și popa și îți făcea molitvă. Și când zicea amin, el pleca și tu puteai să intri”⁸⁹. Chemai preotul acasă, mai repede, numai în cazuri speciale, dacă era bolnav copilul sau, cum spuneam, dacă mama era singură, fără ajutor. Preotul venea „acasă și îți făcea moliftă să poți face, să pui mâna”⁹⁰, adică să poată munci prin casă și prin curte. În cazul în care copilul era bolnav, „venea popa mai repede, acasă, și îl boteza. Altfel numai la biserică îl botezau”⁹¹.

Trif Minerva povestește că pe vremea când era ea tânără, „se ducea la ușa bisericii un neam de-a femeii, mamă, soacră, soră, se ducea la popa și îi spunea să iasă afară că o venit lăuza. O dezlega să poată intra în biserică. La 6 săptămâni, nu mai repede, numai în caz de ceva... venea popa acasă”⁹².

Pentru a fi apărat de răul din lume, în special pentru a fi protejat de deochi, copilul purta la mână o ață roșie, „un fel de cipcă roșie să nu-l deoache nime, o mărgeluță, ceva”⁹³. „Îi puneau un fir roșu la mână și îl ținea mult că zicea să nu îi deoache cineva. Dacă mergeai la el scuipei și ziceai să nu se deoache”⁹⁴. „Furul i-l lăσαι până creștea mai mare, până ieșea afară, sau și-l rupea el. Îi puneau ață roșie până era mare, pica acea și puneau alta.”⁹⁵, ne spune Oană Eva. Cel mai des utilizat era scuipatul de deochi.

Existau și alte măsuri de protecție a noului născut. De exemplu, era obiceiul ca timp de 6 săptămâni copilul să nu fie lăsat singur, „zicea că să pui o lingură, o furculiță lângă el, să nu îl lași singur”⁹⁶.

⁸⁹ Informator Coroiu Emilia

⁹⁰ Informator Coroiu Emilia

⁹¹ Informator Oană Eva

⁹² Informator Trif Minerva

⁹³ Informator Coroiu Emilia

⁹⁴ Informator Coroiu Elena

⁹⁵ Informator Oană Eva

⁹⁶ Informator Coroiu Elena

Nu-l puteai lăsa singur „că-l apucă striga”⁹⁷, zice Trif Minerva, însă, pe lângă conotațiile magico-religioase, exista și un motiv practic, vital. „Aici pe deal o lăsat una copilul singur și când o vinit n-o găsit numai scutecul, s-o băgat scroafa și i-o mâncat copilul”⁹⁸.

Tot un soi de protecție i se oferea copilului când se îmbolnăvea, prin remedii pe măsură. De exemplu, dacă copilul

„făcea diaree, zicea că o trecut ea când o fost gravidă prin ceva urmă de câine, de lup și îi dădea os de acela la copil, că altfel nu-i mai trecea. Făcea diareea așa că era vedre și ziceau că are dupare. Aveau os și praf din acela și când îi dădea mama sân îi puneau acolo și bea copilul”⁹⁹.

Sau, Trif Minerva își amintește i alte remedii, cum ar fi în cazul febrei când copilul era

„uns cu urină. Îl puneau într-un lipideu dacă avea febră, uns cu urină sau cu lapte, și în tălpi, pe la coaste lăptuci și la mâini dacă îl durea ceva... îi punea ciocăraz. Dacă avea diaree îi dădeau ceai de ștedie (ștevie) și nu murea. Mi-o zis și mie o bătrână și i-am dat și o început a mânca”¹⁰⁰.

Despre copilul fricos se credea că are strigă, iar în timpurile mai apropiate de noi remediul era unul normal, ceai de tei, pentru liniștire. „Copilul care îi era frică, avea un fel de strigă, îi dădeai ceai de tei”¹⁰¹. Tot Trif Minerva își amintește că „acum vreo 40 de ai, când era copilul mic, apa de ploaie era cea mai curată apă de spălat”¹⁰².

Botezul, cel mai important ritual creștin ce vizează încreștinarea și introducerea noului membru în societatea din care face parte, se săvârșea la 40 de zile de la naștere. Copilul este dus la biserică de nași, care îndeplinesc ca și la nuntă rolul de părinți spirituali, și tot ei îl aduceau acasă și îl înapoiau mamei, cere, între timp, prin citirea moliftei, a fost dezlegată și ea să se întoarcă la viața normală de dinainte de naștere.

⁹⁷ Informator Trif Minerva

⁹⁸ *Ibidem*

⁹⁹ Informator Coroiu Elena

¹⁰⁰ Informator Trif Minerva

¹⁰¹ *Ibidem*

¹⁰² *Ibidem*

În cazuri speciale, dacă copilul era bolnav, pentru a nu muri nebotezat, acesta putea fi botezat mai repede. „Puteai face după 7-8 zile și îl botezai, că zicea că vine nu știu ce femeie și capătă ceva copilul, și atuncea după o săptămână îl botezai”¹⁰³. Și în cazurile în care preotul venea acasă, copilul nu mai era băgat în cristelniță, după obicei, acasă „nu-l băga în apă, îl stropea cu apă. Îl desfășai și îl făcea pe frunte, pe picioare, nu-l băga în apă, îl stropea”¹⁰⁴.

Numele copilului era ales în general de către părinți, fie din Biblie, fie după numele avute de înaintașii considerați a fi fost oameni buni. Rar interveneau părinții sau socrii în alegerea numelui: „Era și voia soacrelor, dacă zicea, no hai să punem numele lui tata...”¹⁰⁵. „Numele îl alegeai mai nainte sau atunci, repede...”, ne spune Coroiu Emilia, și tot ea își amintește o situație hazlie legată de numele unuia dintre copiii ei. „O vinit de la primărie și când o plecat de la noi i-am zis să îi puie numele Petrișor. Și tata, jos, i-o zis, nu, să îi pui numele Teodor. Și noi n-am știut, că el n-o mai vinit să ne spuie că iacă ce-o zis tata, și s-o dus la primărie și i-o pus nume Todor. Și, când o venit de la primărie și am văzut certificatul, copiii ăilalți or zis (unul avea 4 ani, celălalt 8 ani): noi nu-i zicem Todorete, și i-am zis Petrișor, și Petrișor o rămas... I-or zis Petrișor numai copiii, dar el era Todor”¹⁰⁶.

În comuna Vidra nu s-au păstrat obiceiuri speciale în ceea ce privește întoarcerea acasă cu copilul după ce a fost botezat. Cum spuneam mai sus, nașa este cea care duce copilul la biserică pentru a fi botezat și tot ea este cea care îl aduce înapoi acasă.

Adus acasă după ce a fost botezat, copilul este lăsat să doarmă și părinții împreună cu nașii iau prânzul. Urma și un schimb de daruri, uneori simbolic.

„După botez îl puneai în pat să doarmă, îi dădeai să sugă dacă aveai, dacă nu îi dădeai lapte de vacă. Nașa îi lua cămeșă și dacă era fată material alb. Aducea lumânarea și cămeșuța. Altele îi aducea și costumaș, dacă erau mai avute”¹⁰⁷.

¹⁰³ Informator Coroiu Emilia

¹⁰⁴ *Ibidem*

¹⁰⁵ *Ibidem*

¹⁰⁶ *Ibidem*

¹⁰⁷ *Ibidem*

„Până în 6 săptămâni boteza copilul numai dacă era bolnav. Dacă era slab îl boteza înainte de 6 săptămâni, că zicea să nu moară nebotezat. Și venea preotul acasă atunci că și mă-sa era slabă și nu putea să se ducă”¹⁰⁸.

Coroiu Elena este singura care își amintește că, deși mai rar, în unele case au existat și obiceiuri augurale, la întoarcerea acasă de la biserică: „Când venea de la botez acasă îl punea pe masă și zicea: No ni, să fie omu căsii! Masa era tare și să fie omul căsii”¹⁰⁹.

Mai exista obiceiul că dacă se boteza un băiat să fie ținut în brațe de naș, iar dacă era fetiță să fie ținută în brațe în timpul botezului de către nașă. Sau, dacă este băiat să fie ținut de nașă pe mâna stângă și fetița să fie ținută pe mâna dreaptă: „Dacă era băiat îl ținea nănașul în brațe la botez, dacă era fetiță o ținea nașa. Nașa îl ducea la botez și ea îl aducea pe copil și acasă”¹¹⁰.

Hainele cu care este îmbrăcat copilul după botez trebuiau aduse de nași și trebuia să fie noi. Cum economia vremurilor mai vechi nu permitea întotdeauna acest lucru, în satele moștești exista obiceiul ca nașa să aducă finului un material din care mama cosea ulterior hăinițe bebelușului. Hăinițele de la botez erau purtate doar de acest copil iar ulterior, când apăreau și alți copii în familie, hăinițele puteau fi purtate de frații mai mici, dar nu la botez. De obicei, din cauza vremurilor grele și a sărăciei, dar și din cauză că copiii cresc repede și nu apucă să poarte hăinițele până la deteriorare, hainele copiilor erau date de la un copil la altul și purtate până se distrugeau.

„Pe vremea când am născut noi, nu era să îți aducă ceva, îți aducea pânda. Când am botezat pe Liviu o adus nănașa acolo un metru, cât o fi fostă, de pânză albă”¹¹¹, ne spune Coroiu Emilia. Tot ea își amintește că

„Dacă făceai des copii, dădeai hainele de la unul la altul, dar nu la botez, iar din partea de jos a pantalonilor bărbatului îi făceai lui pantalonuți. Că n-aveam din ce face și foloseam ce aveam... și dacă rămânea un spate de sfetăr... Io țin minte că am avut o rochie roșie cu ceva pănuțe verzi, de catifea, și am

¹⁰⁸ Informator Coroiu Elena

¹⁰⁹ *Ibidem*

¹¹⁰ Informator Oană Eva

¹¹¹ Informator Coroiu Emilia

făcut la Claudiu Pantaloni, și i-o purtat și Jenu, că de catifea ținea mult”¹¹².

„Făceai și din haine vechi că nu erau bani ca acum și hainele le purtau toți copiii până se rupeau”¹¹³ spune și Oană Eva.

Coroiu Elena spune că

„Nașii le dădeau haine noi, tăt scutece, că îl ținea pe copil înfășat pînă stătea el, că își trăgea mâinile și plîngea și zicea că nu mai vrea să stea. Și hainele le mai dădea de la unu la altul dacă ele mieceau, făcea altul și dădeau la acela, sau le dădea la o vecină...”¹¹⁴,

însă, pentru botez, în nici un caz nu coseau haine copilului din haine vechi:

„Din haine vechi nu făceau, cumpărau finet, jorj și din țesut și făceau. Acelea erau mai bune, puneau unul mai mare și unul mai mic și copilul roșea la față și zbiera de numai. Nașa, dacă se nimerea să aibă, poate aducea ceva la mamă, mâncare sau o haină”¹¹⁵.

Botezul de la biserică era urmat acasă de o mică petrecere, în cerc restrâns, mai degrabă un prânz în familie unde participau părinții, frați, surori și eventual câțiva prieteni buni. Mâncarea era una obișnuită, „poate sarmale, făcea și prăjitură și gogoși, plăcintă cu caș, cu dulceață, cam astea se făceau, plăcinte...”¹¹⁶. Se ai făcea balmoș, lașcă și carne friptă de găină și prăjitură, turtata, care făcută cu unt era bine crescută și foarte bună, cornulețe, „poroni”, „galbăna”, cornulețe, cozonac făcuți în oale speciale de pământ și altele.

Unele femei din comuna Vidra afirmă existența ursitoarelor, altele nu. Coroiu Elena spune că „Ursitoare nu erau, nu se știa de ele, da de Dumnezeu, da”¹¹⁷. Oană Eva, însă, a auzit de multe ori de existența acestora și spune că ursitoarele „veneau și spuneau la ușă

¹¹² *Ibidem*

¹¹³ Informator Oană Eva

¹¹⁴ Informator Coroiu Elena

¹¹⁵ *Ibidem*

¹¹⁶ *Ibidem*

¹¹⁷ *Ibidem*

ce va naște, ce va fi de copilul ei¹¹⁸. Însă oamenii nu doreau, să afle, în general ursita copiilor lor, „erau multe de căta la copii că ce se va întâmpla în viață, da nu tăte femeile vroiau să cate¹¹⁹. Întrebată cum arătau ursitoarele, Trif Cornelia spune că „erau femei, și ziceau: vezi că pe fata asta o s-o mănânce lupul, sau nu va avea parte de căsnicie și atunci omul nu vroia să știe asta¹²⁰. Mai mult, acele femei nu erau lăsate niciodată singure în casă,

„nu puteai să lași femeia în casă singură, niciodată, orice femeie, nici pretină, tu stai aici și vezi de copilul tău, n-aveai voie să faci așa ceva, Doamne ferește! Cu nimeni în afară ce mamă, soacră, soră nu puteai lăsa copilul...¹²¹”.

Un alt ritual care depășește perioada de reclusiune de 6 săptămâni a femeii și a copilului, un ritual de denotație care individualiza copilul, este prima tunsoare sau tăierea moțului. În satele de munte nu se făcea mare vâlvă cu această ocazie, părul fiind tuns de multe ori de către mamă, în familie, când copilul împlinea un an. „După un an trebuia să îl tunzi. Îl tundea fiecare. Îl tundeai de tăt că zicea că atunci iese părul des. Îi faci tunsoarea și părul se arunca în sobă...¹²²”. Oană Eva spune și ea că „Mama îl tundea la un an și nu păstra părul. Dau unii ziceau că să-l ție să-l găsească copilul și să întrebe ce-i, și atunci va învăța bine carte¹²³”, iar Trif Minerva adaugă faptul că un copil până la vârsta de un an, când era tuns, nu avea voie să se uite în oglindă pentru că nu mai putea vorbi.

La fel și unghiile copilului, erau tăiate abia după un an, pentru a nu ajunge hoț. „Unghiile i le tăiai numai după un an, până atunci i le rupeai cu dinții, ca să nu se învețe să fure¹²⁴”.

Concluzii

Chiar dacă ceremonialurile sau ritualurile nașterii sunt mai puțin evidențiate decât nunta și înmormântarea, conceperea și venirea pe lume a unui copil este considerată un eveniment major

¹¹⁸ Informator Oană Eva

¹¹⁹ Informator Trif Minerva

¹²⁰ *Ibidem*

¹²¹ *Ibidem*

¹²² Informator Coroiu Elena

¹²³ Informator Oană Eva

¹²⁴ Informator Coroiu Emilia

datorită ansamblului de credințe și practici existente, mai ales că unele dintre ele se mai practică și acum în comuna Vidra, chiar dacă acum sunt lipsite de semnificații.

Deși mai puțin evidente și mai puține ca manifestare ca în alte zone geografice din Ardeal, în comuna Vidra există o serie de Rituri și credințe preliminare, care privesc concepția și sarcina; Rituri și credințe liminare, care se referă la nașterea propriu-zisă și statutul mamei și a copilului în perioada de reclusiune; și Rituri și credințe postliminare, legate de tot nou născut și de mamă, în care întâlnim o serie de ritualuri care depășesc perioada de reclusiune de 6 săptămâni a femeii și a copilului, așa-numitele ritualuri de denominație care au rolul de a individualiza copilul.

Cum nașterea în zona Vidra presupunea o serie de riscuri, în primul rând datorită izolării în care trăiau oamenii și în special femeile din cătune. De cele mai multe ori acestea nașteau singure, nesupravegheate de nimeni, rar având posibilitatea de a fi transportate la moșă, sau supravegheate de o femeie pricepută. Rituri sau obiceiuri de ușurare a nașterii, în prezent, nu se cunosc în această arie geografică și femeia naștea jos pe pământ.

În perioada de 6 săptămâni de la naștere până la botez, existau o serie de tabuuri pentru mamă, iar copilul trebuia protejat de răul din lume, de deochi și de boli. Iar în perioada de după botez, dar și de dinainte, există rituri de trecere, cum ar fi tăierea cordonului ombilical, prima îmbrăcare, iar dintre ritualurile de denominație practicate în comuna Vidra amintim alăptatul, prima baie, primul tuns, mersul etc.

Botezul, ritual creștin foarte important, se practică în zona geografică cercetată de noi în biserică și are rolul de a purifica copilul, de a-l introduce în societatea din care face parte ca membru cu drepturi depline.

Referințe:

- Apolzan, Lucia, *Cercetări etnografice în Munții Apuseni*, cu un rezumat în limba franceză, o hartă a regiunii și 25 de figuri, extras din „Apulum”, Buletinul Muzeului Regional Alba Iulia, I (1939-1942), Alba Iulia, Tipografia „Alba”, f. a.
- Bernea, Ernest, *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, București, Editura Humanitas, 1997
- Bîrlea, Ovidiu, *Metoda de cercetare a folclorului*, editori: Avram Cristea și Jan Nicolae, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2007
- Florescu, Florea, *Comuna Vidra. Contribuții la tipologia satelor românești*, București, Tiparele SAR Cartea Românească, 1942

- Ghinoiu, Ion, *Vârstele timpului*, București, Editura meridiane, 1988.
- Gusti, Dimitrie, *60 sate românești cercetare de echipe studențești*, Institutul de Științe Sociale al României, 1941
- Mauss, Marcel, Hubert, Henri, *Teoria generală a magiei*, traducere de Ingrid Ilinca și Silviu Lupescu, prefață de Nicu Gavriluță, Iași, Editura Polirom, 1996
- Mircea, Ilie, *Munții Apuseni*, București, Editura Științifică, 1957
- Mușlea, Ion, *Cercetări etnografice și de folclor*, I, ediție îngrijită cu studiu introductiv, bibliografie, registrul corespondenței de specialitate, indice de Ion paloș, București, Editura Minerva, 1971
- Papadima, Ovidiu, *O viziune românească a lumii. Studiu de folclor*, ediția a II-a, revizuită, cu o prefață de I. Opreșan, București, Editura Saeculum I.O., 1995
- Pavelescu, Gh., *Studii și cercetări de folclor*, București, Editura Minerva, 1971.
- Pop, Mihai, Ruxăndoiu, Pavel, *Folclor literar românesc*, ediția a II-a, București, Editura didactică și pedagogică, 1978
- Rădulescu-Motru, Constantin, *Timp și destin*, cu un cuvânt înainte de N. Bagdasar și o postfață de I. Frunzetti, București, Editura Saeculum I. O., Editura Vestala, 1996.
- Stahl, Henri H., *Teoria și practica investigațiilor sociale. Metode și tehnici*, vol. I, București, Editura Științifică, 1974
- Van GenNEP, Arnold, *Riturile de trecere. Studiul sistematic al riturilor de poartă și de prag, de ospitalitate, de adopție, de sarcină și de naștere, de copilărie, de pubertate, de inițiere, de ordinație, de încoronare, de logodnă și de căsătorie, de funeralii, de anotimpuri etc.*, traducere de Lucia Berdan și Nora Vasilescu, studiu introductiv de Nicolae Constantinescu, postfață de Lucia Berdan, Iași, Editura Polirom, 1996

~~~~~

Claudia-Alina COROIU (CORCHEȘ) is a PhD student to the Philology doctoral school of UAB, with a theme dedicated to Vidra Village, situated in Arieșul Mic Valley. She participated to the International Conference, *GLOBALIZATION, INTERCULTURAL DIA-LOGUE AND NATIONAL IDENTITY* - 6th edition (GIDNI 6), Târgu-Mureș, 2019, with the following works *Practici premaritale în zona Vidra (Premarital practices in Vidra area)* and *Practici maritale în zona Vidra (Marital practices in Vidra area)*.